

De Hoge Raad over de vordering benadeelde partij: op welke punten is er ruimte over voor verduidelijking en/of heroverweging?

Mr. N.A. Schipper, datum 09-10-2019

Datum

09-10-2019

Auteur

Mr. N.A. Schipper^[1]

Auteursprofiel

N.A. Schipper

Folio weergave

[Download gedrukte versie \(PDF\)](#)

JCDI

JCDI:ADS91409:1

Vakgebied(en)

Strafprocesrecht / Terechtzitting en beslissingsmodel

Bestuursprocesrecht / Algemeen

Aanbestedingsrecht / Aanbestedingsprocedure

Op 28 mei 2019 heeft de Hoge Raad een overzichtsarrest gewezen over de vordering benadeelde partij. Daarin neemt de Hoge Raad de civielrechtelijke grondslag voor de beoordeling van de vordering benadeelde partij als uitgangspunt. De begroting van de schade en de beoordeling van de vordering vinden plaats overeenkomstig het materiële burgerlijk recht. Ook is het civielrechtelijke bewijsrecht van toepassing in de voegingsprocedure en wordt voor de begroting van de proceskosten ex artikel 592a Sv dezelfde maatstaf gehanteerd als in civiele procedures. In dit artikel bespreekt de auteur een aantal onderwerpen uit het overzichtsarrest die nog onvoldoende duidelijkheid hebben gekregen en mogelijk heroverweging behoeven.

1. Inleiding

De Hoge Raad wees op 28 mei 2019 een overzichtsarrest over de vordering van de benadeelde partij.^[2] In de zaak die daaraan ten grondslag ligt, verplichtte het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden de verdachte tot het betalen van een schadevergoeding van € 20.269,72.^[3] Het cassatiemiddel klaagt dat de toewijzing van de schadevergoedingsvordering onbegrijpelijk is en onvoldoende gemotiveerd, omdat het hof de schade heeft geschat.^[4] De casus zelf geeft weinig aanleiding tot een uitgebreide bespreking van de vordering benadeelde partij (artikel 51f Sv). De Hoge Raad zou de zaak eenvoudig hebben kunnen afdoen met de overweging dat de rechter de schade begroot op de wijze die het meest met de aard ervan in overeenstemming is (artikel 6:97 BW). Indien de schade niet nauwkeurig kan worden vastgesteld, dan wordt zij geschat.^[5] Het schatten van de schade is als zodanig dan ook niet onbegrijpelijk, waardoor het middel faalt. De Hoge Raad grijpt de strafzaak aan om algemene regels te geven over de beoordeling van de vordering benadeelde partij. De redenen voor dit overzichtsarrest zijn volgens de Hoge Raad de toenemende complexiteit, de voortschrijdende onduidelijkheid en de inwerkingtreding van de Wet affectieschade en de daarmee gepaard gaande wijzigingen.^[6] De Hoge Raad formuleert het uitgangspunt dat het materiële burgerlijk recht van toepassing is op de vordering benadeelde partij.^[7] Vervolgens komen verschillende aspecten aan bod die een rol kunnen spelen bij de beoordeling van de vordering benadeelde partij, waaronder de schade die voor vergoeding in aanmerking komt en het begrip 'rechtstreekse schade'. Ook gaat de Hoge Raad in op andere punten die van betekenis zijn voor het schadeverhaal van slachtoffers via het strafproces, zoals het bewijsrecht, de wettelijke rente, de hoofdelijke aansprakelijkheid, de proceskosten en de beoordeling van de schadevordering van de rechter. Daarmee geeft het overzichtsarrest een volledig beeld van de rechtsregels die de rechter in acht moet nemen bij de beoordeling van de vordering benadeelde partij. Dit laat onverlet dat een aantal onderwerpen uit het overzichtsarrest volgens mij nog toelichting zouden verdienen en/of mogelijk heroverweging behoeven. Deze onderwerpen adresseer ik in dit artikel.^[8]

De opbouw van het artikel is als volgt. In paragraaf 2 geef ik het uitgangspunt van het materiële burgerlijk recht weer. Het zelfstandig recht op schadevergoeding dat iemand verwerft als sprake is van shockschade komt in paragraaf 3 aan bod en in paragraaf 4 bespreek ik de verhouding tussen immateriële shock- en affectieschade. Vervolgens staat in paragraaf 5 het vereiste van rechtstreekse schade centraal. Het onderwerp dat ik in paragraaf 6 aankaart, betreft de vergoedbaarheid van

proceskosten van de benadeelde partij in strafzaken. Ten slotte besteed ik in paragraaf 7 aandacht aan de invloed van het civielrechtelijke bewijsrecht op de toepassing van het materiële burgerlijk recht wanneer een vordering benadeelde partij tot de vergoeding van immateriële schade niet of onvoldoende gemotiveerd wordt betwist. Ik rond het artikel af met een conclusie (paragraaf 8).

2. Het materiële burgerlijk recht als uitgangspunt

De vordering benadeelde partij kan worden toegewezen wanneer de verdachte civielrechtelijk aansprakelijk is voor de schade die hij met het strafbare feit heeft veroorzaakt, zo herhaalt de Hoge Raad in het overzichtsarrest.^[9] Die civielrechtelijke aansprakelijkheid is gelegen in de (buitencontractuele) aansprakelijkheid wegens onrechtmatige daad.^[10] De daaruit voortvloeiende schadevergoedingsplicht dient te worden begroot overeenkomstig de regels van afdeling 6.1.10 BW. Dat betekent dat vermogensschade in beginsel voor vergoeding in aanmerking komt, terwijl ander nadeel kan worden vergoed als sprake is van een omstandigheid genoemd in artikel 6:106 BW.^[11] Het limitatieve en exclusieve stelsel van het schadevergoedingsrecht brengt met zich dat anderen dan het slachtoffer slechts aanspraak kunnen maken op een vergoeding, indien sprake is van verplaatste schade (artikel 6:107 lid 1 sub a BW), overlijdensschade (artikel 6:108 leden 1 en 2 BW) of – in beperktere mate – affectieschade (artikel 6:107 lid 1 sub b BW en artikel 6:108 lid 3 BW).

3. Een zelfstandig recht op vergoeding van materiële en immateriële shockschade

Met de toepassing van de civiele regels over schadevergoeding rijst de vraag hoe om te gaan met shockschade. In het overzichtsarrest wordt herhaald dat het recht op de vergoeding van ander nadeel ook bestaat wanneer sprake is van shockschade, zoals eerder bepaald in het *Taxibus*-arrest.^[12]

“2.4.5.

(...) Vergoeding van immateriële schade zoals onder b.3) bedoeld kan ook plaatsvinden als door het waarnemen van het strafbare feit of door de directe confrontatie met de ernstige gevolgen ervan, een hevige emotionele schok bij de benadeelde partij is teweeggebracht, waaruit geestelijk letsel voortvloeit, hetgeen zich met name zal kunnen voordoen indien iemand tot wie de aldus getroffene in een nauwe affectieve relatie staat, bij het tenlastegelegde is gedood of gewond (zogenoemde ‘shockschade’).^[13]

Of iemand voor vergoeding van shockschade in aanmerking komt, betreft een relativiteitskwestie.^[14] Aan het relativiteitsvereiste is in beginsel voldaan als de geschonden norm strekt tot bescherming tegen schade zoals de benadeelde die heeft geleden.^[15] De verdachte handelt niet alleen onrechtmatig jegens het slachtoffer, maar ook jegens degene bij wie hij een hevige emotionele schok teweegbrengt die wordt veroorzaakt door het waarnemen van of de confrontatie met gevolgen van het strafbare feit, waaruit geestelijk letsel voortvloeit.

Uit de geciteerde rechtsoverweging 2.4.5 volgt dat degene die een strafbaar feit waarneemt of wordt geconfronteerd met de gevolgen daarvan en daardoor geestelijk letsel oploopt, zich als benadeelde partij kan voegen in het strafproces en aanspraak kan maken op de vergoeding van immateriële shockschade. Daarmee rijst tegelijkertijd de vraag of de Hoge Raad zich heeft willen beperken tot immateriële shockschade, dan wel dat vergoeding van materiële shockschade is inbegrepen. Bij materiële shockschade moet worden gedacht aan materiële schade die het slachtoffer lijdt als gevolg van de shock, zoals het derven van inkomsten uit arbeid omdat het slachtoffer niet kan werken vanwege de shock.

De Hoge Raad noemt in de rechtsoverwegingen 2.4.5 en 2.8.7 van het overzichtsarrest niet de vergoedbaarheid van materiële shockschade, maar plaatst de shockschade onder de immateriële schade. Daar staat tegenover dat de Hoge Raad in dezelfde overweging het slachtoffer erkent als benadeelde partij. Dat doet de Hoge Raad ook op een andere plaats in het arrest.^[16] Het aanmerken van diegene als benadeelde partij roept de vraag op of in deze rechtsoverwegingen is in te lezen dat Hoge Raad de vordering tot vergoeding van shockschade zowel immateriële als materiële shockschade omvat, nu de benadeelde partij rechtstreeks schade lijdt (artikel 51f lid 1 Sv) en zich met een volledige vordering tot schadevergoeding kan voegen in het strafproces. Het lijkt er op dat materiële shockschade moet worden geïnccludeerd. Ten behoeve van de volledigheid zou de Hoge Raad hier explicieter kunnen zijn geweest.

In de literatuur wordt in elk geval aangenomen dat benadeelde partijen via het strafproces schadevergoeding kunnen vorderen voor materiële shockschade.^[17] Op grond van artikel 6:162 BW kan degene die geestelijk letsel oploopt ten gevolge van het waarnemen van of de confrontatie met de gevolgen van een strafbaar feit een vergoeding vorderen voor alle schade, materieel en immaterieel, die verband houdt met het geestelijk letsel.^[18] Het bestaan van het recht op vergoeding van immateriële shockschade, zoals geduid in de rechtsoverwegingen 2.4.5 en 2.8.7, impliceert dus de vergoedbaarheid van materiële shockschade voor zover die schade verband houdt met het geestelijk letsel. Daarbij valt voor vermogensschade te denken aan kosten voor behandeling van het geestelijk letsel en het verlies van inkomen.^[19] Ook uit de rechtspraak volgt dat materiële shockschade via het strafproces voor vergoeding in aanmerking komt. Een voorbeeld

is de uitspraak van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, waarin het hof Michael P. verplichtte tot het betalen van een schadevergoeding voor de immateriële en materiële shockschade van de familie van Anne Faber, waarbij de materiële shockschade bestond uit het eigen risico van de zorgverzekering en kosten wegens studievertraging.^[20]

Een volledige weergave in het overzichtsarrest van de wijze waarop shockschade moet worden beoordeeld, zou de rechter hebben kunnen helpen bij het voor ogen houden van de hoedanigheid waarin de benadeelde partij aanspraak maakt op een vergoeding. Uit de strafrechtspraktijk blijkt namelijk dat de feitenrechter bij de beoordeling van vorderingen van anderen dan het directe slachtoffer die hoedanigheid onvoldoende in beeld heeft.^[21] Het komt voor dat een derde zich voegt ter zake van bijvoorbeeld (materiële en immateriële) shockschade, overlijdensschade en affectieschade.^[22] Deze schadeposten worden door de strafrechter niet altijd duidelijk van elkaar onderscheiden. Strafrechters hebben het soms ten aanzien van één benadeelde over vermogensschade, immateriële schade en shockschade of over inkomensschade en shockschade, terwijl het verlies van inkomen werd veroorzaakt door dezelfde schok als waaruit de shockschade was ontstaan.^[23] Dat roept de vraag op naar de verhouding tussen shockschade en affectieschade.

4. De verhouding tussen shockschade en affectieschade

In het overzichtsarrest laat de Hoge Raad zich niet uit over de verhouding tussen shock- en affectieschade. Een reden daarvoor is dat de rechtsvraag op een andere kwestie betrekking had, namelijk of het hof de schade onder de onderhavige omstandigheden had mogen schatten. Een andere reden is dat de Wet affectieschade nog maar net inwerking is getreden (zie paragraaf 1). Niettemin verdient de verhouding tussen shock- en affectieschade hier bespreking, want in het licht van paragraaf 3 kunnen in de toekomst vragen rijzen over die verhouding wanneer een naaste of nabestaande van het slachtoffer zowel shock- als affectieschade lijdt.

Het verschil tussen shock- en affectieschade is dat iemand voor vergoeding van shockschade in aanmerking komt, omdat hij geestelijk letsel heeft opgelopen door het waarnemen van of de confrontatie met de gevolgen van het strafbare feit en daardoor zelf wordt getroffen door het strafbare feit. Iemand komt voor de vergoeding van affectieschade in aanmerking, omdat hij nabestaande of naaste is van degene die door het strafbare feit komt te overlijden of ernstig gewond raakt.

Voorafgaande aan het *Taxibus*-arrest verzette het restrictieve wettelijke stelsel zich tegen de toekenning van een vergoeding voor affectieschade. De Hoge Raad oordeelde om die reden dat de rechter bij de begroting van immateriële shockschade onderscheid diende te maken tussen de immateriële schade die verband hield met het geestelijk letsel en het verdriet dat degene had om het verlies van een naaste.^[24] Deze leemte is met de inwerkingtreding van de Wet affectieschade op 1 januari 2019 opgevuld.^[25] Sindsdien kunnen derden zich voegen in het strafproces ter zake van een vordering tot vergoeding van affectieschade, wanneer het slachtoffer is overleden of zeer ernstig en blijvend letsel heeft opgelopen ten gevolge van het strafbare feit.^[26]

De vergoeding van affectieschade is een vorm van smartengeld voor naasten.^[27] Het is 'het nadeel dat niet in vermogensschade bestaat, maar in leed dat men ondervindt doordat een persoon waarmee men een affectieve band heeft, ernstig gewond raakt of overlijdt.'^[28] De vergoeding bestaat uit een forfaitair bedrag dat wordt bepaald door een drietal factoren, waarvan één de oorzaak van het overlijden of gewond raken is.^[29] Wanneer het overlijden of gewond raken is veroorzaakt door een misdrijf, wordt de vergoeding van affectieschade met € 2.500 euro verhoogd. Kennelijk rechtvaardigen misdrijven dat erkenning wordt geboden in de vorm van een hogere vergoeding, dan wanneer het slachtoffer is omgekomen of gewond is geraakt door een andere gebeurtenis.

In strafzaken waarin het slachtoffer is overleden of ernstig gewond is geraakt ten gevolge van het strafbare feit, is het denkbaar dat een nabestaande of naaste een vordering tot schadevergoeding indient wegens shockschade én affectieschade. Degene die schade oploopt door het eigen geestelijk letsel dat ontstaat door het waarnemen van het strafbare feit of de confrontatie met de gevolgen daarvan, lijdt vermoedelijk ook door het overlijden of het gewond raken van het slachtoffer. De shockschaderechtspraak wijst erop dat dit zich ook zal gaan voordoen.^[30] Uit die rechtspraak komt naar voren dat shockschade met name kan optreden, wanneer een nauwe affectieve relatie bestaat tussen het slachtoffer en degene die het strafbare feit waarneemt of wordt geconfronteerd met de gevolgen.^[31] Niettemin heeft de wetgever in de parlementaire geschiedenis nauwelijks aandacht besteed aan de vraag of de vordering tot vergoeding van affectieschade naast de vordering tot vergoeding van immateriële shockschade kan worden toegewezen.^[32]

Wanneer het slachtoffer is overleden en de nabestaande een vordering tot vergoeding van overlijdensschade, een materiële shockschadevordering en een vordering tot vergoeding van affectieschade heeft ingediend, cumuleren deze vergoedingen.^[33] Wanneer de nabestaande ook vergoeding voor immateriële shockschade vordert, rijst de vraag of de rechter zowel een vergoeding voor immateriële shockschade (artikel 6:162 jo. 6:106 sub b BW) als een vergoeding van affectieschade (artikel 6:107 lid 1 sub b en artikel 6:108 lid 3 BW) dient toe te wijzen. Met het oog op de strekking van het recht op vergoeding van ander nadeel en de vergoeding van affectieschade, zou men deze vraag in eerste instantie ontkennend kunnen beantwoorden. Volgens de wetgever strekt de vergoeding van affectieschade tot erkenning en genoegdoening.^[34] Ook de vergoeding van immateriële shockschade strekt tot genoegdoening. Het geestelijk letsel dat iemand door het waarnemen van of de confrontatie met de gevolgen van het strafbare feit oploopt, kwalificeert als een persoonsaantasting in de zin van artikel 6:106 sub b BW. Daarom kan voor de strekking van de vergoeding van immateriële

shockschade worden aangeknoopt bij de strekking van artikel 6:106 BW. Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat de genoegdoeningsfunctie van artikel 6:106 BW is gelegen in 'het bevredigen van het geschokte rechtsgevoel van de benadeelde'.^[35]

De vergoeding van ander nadeel heeft echter, in tegenstelling tot de vergoeding van affectieschade, primair een compensatiefunctie.^[36] Deze compensatiefunctie betreft 'het goedmaken van het door de getroffene ondergane leed' en is afgeleid van het doel van het schadevergoedingsrecht.^[37] Schadevergoeding beoogt de benadeelde in de situatie te plaatsen waarin die zou hebben verkeerd, indien de schadeveroorzakende gebeurtenis niet zou hebben plaatsgevonden.^[38] Nu concreet herstel in geval van immateriële schade onmogelijk is, biedt de vergoeding voor ander nadeel een zekere compensatie.^[39] Het gaat om 'het zoveel mogelijk goedmaken van schade door het verrichten van een aan die schade zoveel mogelijk gelijkwaardige prestatie ten behoeve van de benadeelde'.^[40] In het licht van het voorgaande beoogt het recht op vergoeding van immateriële shockschade in eerste instantie dus compensatie te bieden aan de benadeelde. Die compensatie ziet op het geestelijk letsel en de schade die daardoor is ontstaan. Dat de vergoeding van immateriële shockschade strekt tot compensatie, blijkt ook uit de wijze waarop de schade wordt begroot. De rechter dient daarbij rekening te houden met alle omstandigheden van het geval, waaronder 'de ernst van het aan de aansprakelijke te maken verwijt, de aard van het letsel, de ernst van het letsel (waaronder de duur en de intensiteit), de verwachting ten aanzien van het herstel en de leeftijd van het slachtoffer'.^[41]

De vergoeding van affectieschade heeft een andere functie, te weten erkenning en genoegdoening, en strekt niet tot compensatie. Hierin verschillen de vergoeding van immateriële shockschade en affectieschade dus van elkaar. Juist dat verschil maakt dat nabestaanden en naasten van het slachtoffer in voorkomend geval in aanmerking komen voor de vergoeding van shock- én affectieschade. Om de beoordeling van de vordering benadeelde partij die strekt tot de vergoeding shock- en affectieschade te vergemakkelijken, doen benadeelde partijen er goed aan te beargumenteren dat de vergoeding van immateriële shockschade strekt tot compensatie van het eigen geestelijk letsel en de gevolgen daarvan en hun vordering te onderbouwen met gegevens waaruit bijvoorbeeld de aard en ernst van het letsel en de verwachting van het herstel blijkt. Voor toewijzing is dat echter geen vereiste.

5. Het vereiste van rechtstreekse schade

Terug naar het overzichtsarrest. Daarin benadrukt de Hoge Raad dat de wetgever met het instellen van de vordering benadeelde partij heeft beoogd om binnen het strafproces te voorzien in een eenvoudige en laagdrempelige procedure om degenen die schade lijden als gevolg van een strafbaar feit zo veel mogelijk schadeloos te stellen.^[42] Daarmee lijkt de Hoge Raad te doelen op de van oudsher door de wetgever beoogde accessoriteit van de vordering benadeelde partij.^[43] Het vereiste van rechtstreekse schade (artikel 51f Sv en artikel 361 lid 2 sub b Sv) beoogt deze accessoriteit nog altijd te waarborgen, al heeft het door de jaren heen een ontwikkeling doorgemaakt.^[44] Oorspronkelijk was sprake van rechtstreekse schade als iemand in een belang was getroffen dat door de overtreden strafbepaling werd beschermd. De schade moest het rechtstreekse gevolg zijn van het bewezenverklaarde feit.^[45] Artikel 287 Sr beoogt bijvoorbeeld wel degene die door de doodslag om het leven komt te beschermen, maar niet diens nabestaanden. Tegenwoordig verzet het vereiste van rechtstreekse schade zich niet tegen de voeging in het strafproces van degenen die door het waarnemen van of de confrontatie met de ernstige gevolgen van de doodslag geestelijk letsel hebben opgelopen en/of die door de doodslag iemand zijn kwijtgeraakt met wie zij in een bepaalde verhouding stonden. Naar huidige rechtspraak is van rechtstreekse schade sprake als voldoende verband bestaat tussen het bewezenverklaarde handelen van de verdachte en de schade, hetgeen aan de hand van de concrete omstandigheden van het geval wordt bepaald.^[46] Dat het vereiste van rechtstreeks verband ook na het overzichtsarrest ruimte overlaat voor verduidelijking blijkt uit de uitgebreide uiteenzetting daaromtrent van Felix en Schild.^[47] Volgens hen betekent het vereiste van voldoende verband met het bewezenverklaarde feit dat 'de schade in redelijkheid kan worden toegerekend aan het strafbare (onrechtmatige) handelen van verdachte, zoals bewezenverklaard'.^[48] Hoewel de Hoge Raad in het overzichtsarrest de link tussen artikel 6:98 BW en het vereiste van rechtstreekse schade niet met zo veel woorden legt, betogen Felix en Schild dat in feite geen verschil bestaat tussen de leer van de redelijke toerekening en het 'strafvorderlijk causaliteitsvereiste'.^[49] Hier ligt nog een vraag die de Hoge Raad in het overzichtsarrest niet heeft geadresseerd.

6. De vergoeding van proceskosten van de benadeelde partij^[50]

De proceskosten van de benadeelde partij die zich in het strafproces heeft gevoegd, kunnen voor vergoeding in aanmerking komen op grond van artikel 592a Sv. Daarin zijn de kosten van rechtsbijstand begrepen. Deze kosten kunnen niet worden aangemerkt als rechtstreekse schade in de zin van artikel 51f Sv.^[51] Over de begroting van de proceskosten overweegt de Hoge Raad in het overzichtsarrest dat een redelijke uitleg van artikel 592a Sv meebrengt dat bij de begroting van de daar bedoelde kosten dezelfde maatstaf wordt gehanteerd als in civiele procedures.^[52] Twee recente arresten, waarin de Hoge Raad oordeelde dat reiskosten van de benadeelde partij naar diens advocaat 'kosten van rechtsbijstand' zijn en, net als

kosten van de benadeelde partij voor aanwezigheid bij de rechtszaak, aan te merken zijn als proceskosten in de zin van artikel 592a Sv, worden niet aangehaald in het overzichtsarrest.^[53] Dit is opvallend, omdat dergelijke kosten in civiele procedures niet voor vergoeding in aanmerking komen.

In civiele procedures worden proceskosten vergoed op grond van artikel 6:96 lid 3 BW en artikel 241 Rv.^[54] Artikel 241 Rv bepaalt dat alleen de kosten genoemd in de artikelen 237 tot en met 240 Rv voor vergoeding in aanmerking komen. Dat betekent dat reis- en verblijfkosten slechts worden vergoed voor zover de benadeelde partij in persoon procedeert.^[55] Anders komen als kosten voor rechtsbijstand slechts de salarissen en de (noodzakelijke) verschotten van de advocaat voor vergoeding in aanmerking.^[56] De artikelen 237 tot en met 240 Rv bevatten een limitatieve en exclusieve regeling. Dat wil zeggen dat een vergoeding alleen kan worden toegewezen voor de kosten die in deze artikelen worden genoemd en dat er geen andere regeling van toepassing is. De regeling derogeeert op grond van artikel 6:96 lid 3 BW in verbinding met artikel 241 Rv aan artikel 6:96 lid 2 sub b en c BW en het uitgangspunt van volledige vergoeding. Er zijn echter wel situaties denkbaar waarin de proceskosten volledig worden vergoed, maar alleen in 'buitengewone omstandigheden'.^[57] Daarvan kan bijvoorbeeld sprake zijn in geval van misbruik van procesrecht en het daarmee plegen van een onrechtmatige daad.^[58] Als een redelijke uitleg van artikel 592a Sv vereist dat het limitatieve en exclusieve stelsel van de artikelen 237 tot en met 240 Rv wordt gevolgd, dan dienen reiskosten en kosten voor aanwezigheid bij de zitting – mits de benadeelde niet in persoon procedeert – niet ten laste van de verdachte te worden gebracht.^[59] Het civiele recht biedt simpelweg geen grondslag voor de vergoeding van dergelijke kosten. Dat de Hoge Raad in het overzichtsarrest niet verwijst naar de eerdergenoemde arresten en niet aangeeft hoe die zich verhouden tot het oordeel dat dezelfde maatstaf dient te worden gehanteerd als in civiele procedures, roept de vraag op of de Hoge Raad in het overzichtsarrest afstand heeft willen doen van de vergoedbaarheid van dergelijke kosten van benadeelde partijen. Of heeft de Hoge Raad deze arresten in stand willen laten? Als reiskosten naar de eigen advocaat en aanwezigheidskosten wel op de voet van artikel 592a Sv vergoedbaar blijven, dan rijst de vraag hoe zich dit verhoudt tot het uitgangspunt dat proceskosten volgens de regels van het civiele procesrecht moeten worden beoordeeld. Het antwoord op deze vraag heeft mogelijk ook gevolgen voor andere kosten die slachtoffers maken in het kader van de vordering benadeelde partij en die niet zijn aan te merken als rechtstreekse schade. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan reiskosten naar de politie of het Openbaar Ministerie en onbetaalde verlofdagen die door slachtoffers worden opgenomen in het kader van het doen van aangifte en het afleggen van een getuigenverklaring of slachtoffergesprekken met de officier van justitie.^[60]

7. De inhoudelijke beoordeling van de rechter bij niet (gemotiveerd) betwiste vorderingen tot vergoeding van ander nadeel

De Hoge Raad herhaalt in het overzichtsarrest dat de regels van stelplicht en bewijslastverdeling uit het civiele recht van toepassing zijn voor de toewijsbaarheid van de vordering benadeelde partij.^[61] In beginsel stelt de benadeelde partij de feiten en omstandigheden waarop de vordering tot schadevergoeding is gebaseerd (artikel 150 Rv).^[62] Worden die feiten en omstandigheden niet of niet voldoende gemotiveerd betwist, dan gaat de rechter uit van de juistheid daarvan.^[63] Wanneer beide partijen volgens de rechter in voldoende mate in de gelegenheid zijn geweest hun stellingen en onderbouwingen met betrekking tot de toewijsbaarheid genoegzaam naar voren te brengen, wijst de rechter de vordering toe, tenzij deze hem ongegrond of onrechtmatig voorkomt.^[64] Zijn beslissing op de vordering benadeelde partij dient vervolgens op grond van artikel 361 lid 4 Sv met redenen te zijn omkleed, maar hoeft niet te voldoen aan de eisen van artikel 359 lid 2 Sv.^[65] De begrijpelijkheid van de beslissing is volgens de Hoge Raad afhankelijk van de onderbouwing van de vordering en of verweer is gevoerd.^[66] Dit impliceert dat de motivering van beslissingen op vorderingen die niet worden betwist summier kan zijn. Het overgaan tot de toewijzing van vorderingen die niet worden betwist en het ontbreken van een nadere motiveringsplicht lijken er in de strafrechtspraktijk echter toe te leiden dat vorderingen die strekken tot de vergoeding van ander nadeel worden toegewezen, terwijl uit de uitspraak niet gemotiveerd blijkt waarom de vorderingen gegrond worden geacht.^[67] Dit is bijvoorbeeld het geval in zaken waarin de verdachte wordt vervolgd voor bedreiging, woninginbraak of belaging.^[68] De motivering van de strafrechter bevat in die gevallen niet meer dan de opmerking dat sprake is van een ernstig delict met ernstige gevolgen of dat de benadeelde last heeft van angst of psychische schade.^[69]

Met name bij zaken waarin de vordering niet of niet gemotiveerd wordt betwist, zijn er uitspraken waaruit niet blijkt dat de juridische grondslag van het ander nadeel voldoende is onderzocht. Zo zijn er bijvoorbeeld uitspraken waarin de verdachte werd vervolgd voor oplichting of diefstal zonder braak of geweld of bedreiging met geweld, waarin een vergoeding voor ander nadeel werd toegekend, hoewel uit de uitspraak niet volgt op welke grond de vorderingen zijn toegewezen.^[70] In deze zaken ging het telkens om een zogenaamde 'babbeltruc'.^[71] Zonder een nadere motivering staat echter niet vast dat de verdachte het oogmerk had om de benadeelde te kwetsen of angst aan te jagen (artikel 6:106 sub a BW) of dat sprake was van een dusdanig ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer dat die een persoonsaantasting in de zin van artikel 6:106 sub b BW opleverde.

De Hoge Raad benadrukt in het overzichtsarrest weliswaar dat de motivering meer aandacht verlangt naar mate vorderingen uitgebreider en specifiekere worden betwist, maar uit het voorgaande blijkt dat ook bij niet of niet gemotiveerd betwiste vorderingen een gereede aanleiding kan bestaan voor een nadere motivering. De introductie van een nadere

motiveringsplicht voor de beslissing over de vordering benadeelde partij zou een zorgvuldigere afweging van de rechter in de hand kunnen werken en waarborgen dat schadevergoedingen slechts worden toegewezen wanneer aan de wettelijke grondslag wordt voldaan.^[72] Een nadere motiveringsplicht dwingt de rechter om na te denken en in concrete bewoordingen tot uitdrukking te brengen of en waarom hij de vordering toewijst, of en waarom hij een bepaald verweer afwijst en waarom hij een bepaald bedrag toekent. Dit wordt de inscherpingsfunctie van motiveren genoemd.^[73] Daarbij zou een motiveringsplicht een bijdrage kunnen leveren aan de controlefunctie, die is gelegen in het vergemakkelijken van de toetsing door de gerechtshoven en de Hoge Raad.^[74] Het uitgangspunt dat het materiële burgerlijke recht van toepassing is voor de beoordeling van de vordering benadeelde partij, vereist een juiste uitleg van het civiele recht. Wanneer dat niet het geval is en slachtoffers via het strafproces wel, maar via een civiele procedure niet in aanmerking komen voor een vergoeding voor ander nadeel, zou sprake kunnen zijn van een grondslagverschuiving van de vordering benadeelde partij.^[75]

De uitwerking van het oogmerkvereiste en de aantasting in de persoon op andere wijze in de rechtspraak

Het is niet uitgesloten dat in zaken zoals hierboven genoemd wel degelijk sprake is van een van de omstandigheden zoals genoemd in artikel 6:106 BW, maar uitwerking hiervan in de rechtspraak laat soms te wensen over. Een nadere motiveringsplicht zou dan ook op dit punt een bijdrage kunnen leveren. Bij bedreiging zou bijvoorbeeld artikel 6:106 sub a BW de grondslag kunnen zijn van de vergoeding voor immateriële schade, omdat de verdachte het oogmerk heeft om het slachtoffer leed toe te brengen.^[76] Echter, in de rechtspraak staat niet onomstotelijk vast wanneer wordt voldaan aan het oogmerkvereiste van artikel 6:106 sub a BW.^[77] Een bewezenverklarde kale bedreiging, waaronder de tekst 'ik haal je hoofd eraf' bleek onvoldoende om vast te kunnen stellen dat de verdachte het oogmerk had om nadeel in de zin van artikel 6:106 sub a BW toe te brengen.^[78] Uit het bedreigen met geweld door het inrijden met een auto op politievoertuigen om te kunnen vluchten, kon het oogmerk om dit leed toe te brengen wel worden afgeleid.^[79] Ook uit woorden als '*I will drive u to kill urself bitch. I go that far*' bleek het oogmerk van de verdachte om de slachtoffers psychische schade toe te brengen.^[80] Voor bedreiging zou mijns inziens moeten gelden dat wanneer de bedreiging wordt bewezenverklaard, ook het oogmerk om nadeel toe te brengen van artikel 6:106 sub a BW kan worden bewezen. Voor bedreiging is voldoende dat bij het slachtoffer door de aard van de bedreiging en de omstandigheden waaronder die plaatsvindt, de redelijke vrees kan ontstaan dat het misdrijf waarmee wordt bedreigd, wordt uitgevoerd.^[81] Daaruit volgt dat het aanjagen van vrees inherent is aan de bedreiging in de zin van artikel 285 Sr.

In het verlengde daarvan zouden vorderingen tot de vergoeding van immateriële schade ook kunnen worden toegewezen, wanneer de verdachte wordt veroordeeld voor belaging in de zin van artikel 285b Sr. Het oogmerk op het aanjagen van vrees is als bestanddeel in de delictomschrijving opgenomen en dient daarom voor een veroordeling te worden bewezen. Voor belaging is niet vereist dat de vrees zich daadwerkelijk heeft verwezenlijkt, belangrijk is dat het gedrag van de stalker in het algemeen daartoe geschikt en geëigend is en hij doelbewust handelt.^[82] Ook hier geldt dat met het bewijzen van artikel 285b Sr meteen het oogmerk van het toebrengen van ander nadeel van artikel 6:106 sub a BW kan worden aangenomen. Voor delicten waarbij het aanjagen van vrees meer dan een marginale rol speelt, zou de doorgaans door artikel 6:106 sub b BW overstemde rechtsgrond van artikel 6:106 sub a BW dan ook een belangrijkere functie kunnen dienen dan er tot op heden aan wordt toegedicht.^[83]

Een andere rechtsgrond waarop de vergoeding van ander nadeel kan berusten bij bijvoorbeeld bedreiging, belaging of inbraken die gepaard gaan met geweld of bedreiging met geweld, is onlangs herhaald in het *EBI*-arrest.^[84] Uit dit arrest volgt dat ander nadeel ook kan worden vergoed, wanneer de ernst van de normschending en de gevolgen daarvan voor het slachtoffer een persoonsaantasting in de zin van artikel 6:106 sub b BW opleveren.^[85] Daarvoor is dan niet vereist dat het slachtoffer geestelijk letsel heeft opgelopen. Een persoonsaantasting kan worden aangenomen, wanneer de aard en de ernst van het feit meebrengen dat de nadelige gevolgen daarvan voor de benadeelde voor de hand liggen.^[86] Dit kan het geval zijn bij een ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer.^[87] Delicten zoals bedreiging, belaging en inbraken vergezeld met geweld of bedreiging met geweld kunnen bij uitstek een ernstige inbreuk maken op de persoonlijke levenssfeer van het slachtoffer. In dergelijke gevallen is het denkbaar dat de rechter de vordering tot vergoeding van ander nadeel toewijst op basis van deze rechtsgrond.^[88] Op dit punt ligt ruimte voor verder onderzoek.

8. Conclusie

In het overzichtsarrest benadrukt de Hoge Raad het belang van het materiële burgerlijk recht en van het burgerlijk procesrecht, waaronder het bewijsrecht, voor de beoordeling van de vordering benadeelde partij en de begroting van de proceskosten. Het overzichtsarrest laat ruimte over voor verduidelijking en heroverweging. De vergoeding van materiële shockschade via het strafproces behoeft verduidelijking, evenals de combinatie van de vergoeding van immateriële shockschade en de vergoeding van affectieschade. Ook de verhouding tussen het vereiste van rechtstreekse schade en de leer van de redelijke toerekening verdient toelichting. Ten slotte verlangt ook de vergoedbaarheid van de proceskosten van de benadeelde partij verduidelijking. Uit het overzichtsarrest volgt niet of de Hoge Raad in het overzichtsarrest terugkomt op zijn eerdere arresten waarin slachtoffers via het strafproces voor een hogere proceskostenvergoeding in aanmerking kwamen dan via een civiele procedure. Als na het overzichtsarrest zou blijken dat slachtoffers een hogere

proceskostenvergoeding kunnen krijgen via het strafproces dan via een civiele procedure, geeft dit aanleiding tot heroverweging. In het overzichtsarrest bevestigt de Hoge Raad immers dat de begroting van proceskosten volgens dezelfde maatstaf als in civiele procedures dient plaats te vinden. Ten slotte is het wenselijk dat de eisen waaraan de motivering van de beslissing over de vordering benadeelde partij moet voldoen, in heroverweging worden genomen. Beslissingen over vorderingen die specifiek en uitgebreid zijn betwist, behoeven volgens de Hoge Raad een ruimere motivering dan vorderingen die niet of niet gemotiveerd worden betwist. Echter, ook deze laatste categorie vorderingen kan gebaat zijn bij een nadere motivering. De rechtspraak laat namelijk voorbeelden zien waarin strafrechters gemakkelijker dan hun civiele collega's omgaan met vorderingen tot vergoeding van ander nadeel, met name wanneer zij niet of niet gemotiveerd worden betwist. Hoewel artikel 6:106 sub a en b BW in veel gevallen uitkomst kunnen bieden, moet telkens aan de voorwaarden van ander nadeel worden voldaan. De bereidheid van strafrechters om slachtoffers die direct of indirect worden getroffen door een strafbaar feit via het strafproces te compenseren, is groot. Het lijkt er zelfs op dat slachtoffers van misdrijven via een vordering benadeelde partij meer aan schadevergoeding kunnen krijgen dan slachtoffers van onrechtmatig gedrag dat niet (met succes) strafrechtelijk is vervolgd, ondanks dat de Hoge Raad nu heeft bevestigd dat het uitgangspunt het materiële burgerlijk recht is.

Voetnoten

[1]

Mr. N.A. (Nanouk) Schipper is als promovenda verbonden aan het Utrecht Centre for Accountability and Liability Law en het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen van de Universiteit Utrecht. Zij werkt aan een promotieonderzoek om de grondslagen, doelen en functies van het schadeverhaal van slachtoffers via het strafproces bloot te leggen. De auteur bedankt in het bijzonder mr. C.M.E. Lagarde, raadsheer bij het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, voor haar bijdrage aan de totstandkoming van dit artikel en haar promotoren, dr. R.S.B. Kool en prof. mr. F.G.H. Kristen, voor hun feedback op een eerdere versie. Citeerwijze: N.A. Schipper, 'De Hoge Raad over de vordering benadeelde partij; op welke punten is er ruimte over voor verduidelijking en/of heroverweging?', *TPWS* 2019/101.

[2]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 3.1.

[3]

Zie conclusie P-G J. Silvis, ECLI:NL:PHR:2018:600, punt 4.

[4]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 3.4.

[5]

Vgl. HR 27 november 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162, *NJ* 2014/201, m.nt. C.E. du Perron, r.o. 4.11.3.

[6]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.1. De complexiteit en de onduidelijkheid omtrent dit thema blijken bijvoorbeeld uit de aandacht die er voor is in de politiek, de literatuur en de strafrechtspraktijk. Voorbeelden hiervan zijn de Meerjarenagenda slachtofferbeleid 2018-2020 van de minister voor Rechtsbescherming ([Kamerstukken II 2017/2018, 33552, 43](#)) en het congres van Stichting Landelijk Advocaten Netwerk Gewelds- en Zeden Slachtoffers (LANGZS) 'Immateriële (schade)vergoeding na ernstig misdrijf' van 11 december 2018. Enkele voorbeelden van recente literatuur zijn: I.M.L. Felix & A.J.P. Schild, 'Rechtstreekse schade en causaal verband bij de vordering benadeelde partij in het strafproces', *NJB* 2019/1317 (p. 1654-1662); I.M.L. Felix & A.J.P. Schild, 'Stelplicht, bewijslast en de civiele vordering van de benadeelde partij in het strafproces', *NJB* 2019/686 (p. 850-857); M.J.A. Duker, 'Vergoeding van immateriële schade in het strafproces wegens aantasting in de persoon', *TPWS* 2018/92 (p. 234-241); R.S.B. Kool, 'Schadeverhaal na oplichting. Noodzaak tot bezinning op de architectuur van het aansprakelijkheidsrecht', *NJB* 2017/2142 (p. 2954-2959); A. Sas, 'Shockschade in het strafproces: recente ontwikkelingen', *Letsel & Schade* 2017/2637, afl. 3, p. 4-14.

[7]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, *NJB* 2019/1329, r.o. 2.1.

[8]

Dit artikel is geschreven voordat de noot van W.H. Vellinga onder HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793 verscheen in *NJ* 2019/379. Deze noot is dan ook niet meegenomen in dit artikel.

[9]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.4.1. Zie noot C.W. Noorduyt onder dat arrest in *NBSTRAF* 2019/200. Volgens Noorduyt is de essentie van het overzichtsarrest dat de vordering benadeelde partij een op het civiele recht gestoelde vordering betreft die overeenkomstig de regels van het civiele recht moet worden beoordeeld. Zij pleit voor het vergaren van kennis van het civiele recht door strafrechtsspecialisten voor zover van belang bij de beoordeling van de vordering benadeelde partij.

[10]

Het strafbare feit vormt een handeling in strijd met de wettelijke plicht in de zin van artikel 6:162 lid 2 BW.

[11]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.4.4. Artikel 6:106 BW geeft recht op een vergoeding voor ander nadeel, indien: a. de verdachte het oogmerk had om zodanig nadeel toe te brengen, b. het slachtoffer 1) lichamelijk letsel oploopt, 2) in zijn eer of goede naam wordt geschaad of 3) op andere wijze in zijn persoon wordt aangetast en c. – onder bepaalde omstandigheden – het nadeel is gelegen in aantasting van de nagedachtenis van een overledene.

[12]

HR 22 februari 2002, ECLI:NL:HR:2002:AD5356, NJ 2002/240, m.nt. J.B.M. Vranken (*Taxibus*), r.o. 4.3. Zie ook HR 4 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2241, NJ 2018/89, m.nt. S.D. Lindenberg, r.o. 3.3; HR 27 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2201, NJ 2018/88, m.nt. S.D. Lindenberg, r.o. 3.4; HR 29 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2858, NJ 2016/70, r.o. 3.3; HR 9 oktober 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI8583, NJ 2010/387, m.nt. J.B.M. Vranken (*Vilth*), r.o. 3.5.

[13]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.4.5.

[14]

Zie noot S.D. Lindenberg onder HR 27 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2201 in NJ 2017/88.

[15]

Artikel 6:163 BW.

[16]

In r.o. 2.8.7 spreekt de Hoge Raad over: 'Dat de vordering van de benadeelde partij strekt tot vergoeding van zogenoemde 'shockschade' als hiervoor onder 2.4.5 bedoeld, sluit niet uit dat deze vordering zich leent voor behandeling in een strafgeding.'

[17]

Zie Lindenberg 2017, punt 20.

[18]

Zie Lindenberg 2017, punt 3.

[19]

S.D. Lindenberg, 'Affectieschade' en 'shockschade', onderscheid, samenloop en vooruitblik', *TVP* 2018/4, p. 142.

[20]

Hof Arnhem-Leeuwarden 5 juli 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:5542.

[21]

Zie bijvoorbeeld E.S. Engelhard, M.R. Hebly & I. van der Zalm, 'De shockschadevordering in het strafproces', *TVP* 2015, afl. 4, p. 87-96.

[22]

Zie bijvoorbeeld Hof Arnhem-Leeuwarden 5 juli 2019, ECLI:NL:GHARL:2019:5542.

[23]

Hof 's-Hertogenbosch 6 juni 2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:2192; Hof Arnhem-Leeuwarden 9 juli 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:4962, in: Lindenberg 2017, punt 2.

[24]

HR 22 februari 2002, NJ 2002/240, m.nt. J.B.M. Vranken (*Taxibus*), r.o. 5.4. Zie Lindenberg 2018, p. 145.

[25]

S.D. Lindenberg, 'De wet affectieschade in werking', *VR* 2018/156, afl. 11, p. 412. Affectieschade komt slechts voor vergoeding in aanmerking voor gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden na 1 januari 2019 ([Kamerstukken II 2014/2015, 34257, 3](#), p. 9).

[26]

Artikel 51f lid 2 Sv; Wet van 11 april 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht teneinde de vergoeding van affectieschade mogelijk te maken en het verhaal daarvan alsmede het verhaal van verplaatste schade door derden in het strafproces te bevorderen, *Stb.* 2018/132.

[27]

[Kamerstukken II 2014/2015, 34257, 3](#), p. 1.

[28]

[Kamerstukken II 2014/2015, 34257, 3](#), p. 1.

[29]

De forfaitaire bedragen zijn € 12.000, € 15.000, € 17.500, of € 20.000. De overige twee factoren zijn de relatie waarin iemand staat – of bij overlijden stond – tot het slachtoffer en of het slachtoffer is overleden of ernstig gewond is geraakt (artikel 1 van het Besluit vergoeding affectieschade, *Stb.* 2018/133).

[30]

HR 4 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2241, *NJ* 2018/89, m.nt. S.D. Lindenbergh, r.o. 3.3; HR 27 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2201, *NJ* 2018/88, m.nt. S.D. Lindenbergh, r.o. 3.4; HR 29 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2858, *NJ* 2016/70, r.o. 3.3; HR 9 oktober 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI8583 (*Vilt*), r.o. 3.2.1 en 3.5; HR 22 februari 2002, *NJ* 2002/240, m.nt. J.B.M. Vranken (*Taxibus*), r.o. 4.3.

[31]

HR 9 oktober 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI8583 (*Vilt*), r.o. 3.2.1 en 3.5; HR 22 februari 2002, *NJ* 2002/240, m.nt. J.B.M. Vranken (*Taxibus*), r.o. 4.3;.

[32]

De SP-fractie wierp de verhouding tussen shockschade en affectieschade op tijdens de schriftelijke behandeling van het wetsvoorstel ([Kamerstukken II 2015/2016, 34257, 5](#), p. 3). In reactie daarop haalde de minister het verschil tussen shockschade en affectieschade aan dat is gelegen in het feit dat bij shockschade sprake is van een onrechtmatige daad jegens degene die aanspraak kan maken op de vergoeding van shockschade, terwijl het bij affectieschade gaat om een derde, te weten bepaalde naasten of familieleden van het slachtoffer. De minister bevestigde dat sprake kan zijn van samenloop van shockschade en affectieschade, maar ging verder niet in op de vraag of die vorderingen cumuleren of dat een van beide prevaleert ([Kamerstukken II 2015/2016, 34257, 6](#), p. 3).

[33]

Lindenbergh 2018, p. 145.

[34]

[Kamerstukken II 2014/2015, 34257, 3](#), p. 3; TM Parl. Gesch. BW Boek 6, p. 377, 388.

[35]

[Kamerstukken II 2014/2015, 34257, 3](#), p. 3; TM Parl. Gesch. BW Boek 6, p. 377, 388.

[36]

TM Parl. Gesch. BW Boek 6, p. 377.

[37]

TM Parl. Gesch. BW Boek 6, p. 377; S.D. Lindenbergh, *Schadevergoeding: algemeen, deel 1* (Mon. BW nr. B34), Deventer: Kluwer 2014, p. 10.

[38]

Lindenbergh 2014, p. 8.

[39]

Lindenbergh 2014, p. 11.

[40]

Lindenbergh 2014, p. 11.

[41]

HR 4 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2241, *NJ* 2017/89, m.nt. S.D. Lindenbergh, r.o. 3.5.

[42]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.1.

[43]

Kool, in: *WvSv*, art. 51f Sv, aant. 4 (online, laatst bijgewerkt 18 mei 2011); Kool, in: *WvSv*, art. 51f Sv, aant. 7 (online, laatst bijgewerkt 18 mei 2011). Zie ook I. Giesen, F.G.H. Kristen & R.S.B. Kool, 'The Dutch crush on compensating crime victims', in: M. Dyson, *Comparing tort and crime. Learning from across and within Legal Systems*, Cambridge: Cambridge University Press 2015, p. 316-367.

[44]

[Kamerstukken II 1989/1990, 21345, 3](#), p. 9-11. Ook het ontvankelijkheidscriterium van artikel 361 lid 3 Sv beoogt de accessorieit van de vordering te waarborgen. Sinds het 'eenvoudig van aard' criterium van de Wet Terwee is vervangen door het vereiste dat de behandeling van de vordering benadeelde partij geen onevenredige belasting mag vormen voor het strafgeding, wordt gesproken van een verruiming van de accessorieit (Kool, in: *WvSv*, art. 51f Sv, aant. 7 (online, laatst bijgewerkt 18 mei 2011)).

[45]

[Kamerstukken II 1989/1990, 21345, 3](#), p. 11, 17.

[46]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.3.1. Zie ook HR 22 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:959 en HR 5 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1522.

[47]

Felix & Schild 2019, p. 1654-1662.

[48]

Felix & Schild 2019, p. 1660.

[49]

Felix & Schild 2019, p. 1660. Omwille van de beperkte omvang van dit artikel wordt verwezen naar Felix & Schild 2019 voor een volledige uitwerking

van de overweging met betrekking tot het rechtstreekse schade vereiste uit het overzichtsarrest en de vragen die dit vereiste oproept.

[\[50\]](#)

Deze paragraaf is in samenwerking met mr. C.M.E. Lagarde tot stand gekomen.

[\[51\]](#)

Een benadeelde die zich voegt met een vordering tot schadevergoeding dient niet-ontvankelijk te worden verklaard voor zover die vordering strekt tot de vergoeding van proceskosten. De schadevergoedingsmaatregel kan niet worden opgelegd ter zake van deze kosten (HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.7.2. Zie ook HR 21 september 1999, ECLI:NL:HR:1999:ZD1533). Kosten voor rechtsbijstand zijn geen vermogensschade, in tegenstelling tot bepaalde kosten die de benadeelde partij heeft gemaakt om het strafbare feit aan het licht te brengen, overigens wel worden aangemerkt als vermogensschade (artikel 6:96 lid 2 sub b BW) en rechtstreekse schade (artikel 361 lid 2 sub b Sv) (HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.4.3. Zie ook HR 8 januari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY5333, r.o. 2.5).

[\[52\]](#)

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.7.3. Zie ook HR 29 mei 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB1819, *NJ* 2002/123, m.nt. C.P.M. Cleiren.

[\[53\]](#)

HR 18 december 2018, ECLI:NL:HR:2018:2338, r.o. 2.2 en 2.3; HR 12 juni 2018, ECLI:NL:HR:2018:905.

[\[54\]](#)

Artikel 6:96 lid 2 sub b en c BW maakt vergoeding mogelijk voor redelijke kosten ter vaststelling van schade en aansprakelijkheid en ter verkrijging van voldoening buiten rechte.

[\[55\]](#)

Artikel 238 lid 1 Rv.

[\[56\]](#)

Artikel 238 lid 2 en artikel 239 Rv. Voor de rechtsbijstand van benadeelde partijen die zich in het strafproces willen voegen, gelden dezelfde regels als in civiele procedures (artikel 51f lid 4 Sv). Alleen in de gevallen waarin de kantonrechter bevoegd zou zijn geweest om de vordering te behandelen, is rechtsbijstand niet vereist (artikel 79 lid 1 jo. artikel 93 Rv).

[\[57\]](#)

HR 12 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1600; HR 6 april 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV7828. Zie conclusie A-G G. Knigge, ECLI:NL:PHR:2019:853, punt 4.9. Volgens de wetsgeschiedenis is de achterliggende gedachte dat de vergoeding van proceskosten niet plaatsvindt op grond van de uit de aansprakelijkheid voortvloeiende schadevergoedingsplicht, maar uit andere hoofde. Het verbod van eigenrichting en het daarmee samenhangende recht op toegang tot de rechter kunnen rechtvaardigen dat de kosten van het geding worden gespreid over de partijen (Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w. (inv. 3, 5 en 6), p. 36).

[\[58\]](#)

Parl. Gesch. Wijziging Rv e.a.w. (inv. 3, 5 en 6), p. 36. In de rechtspraak van de Hoge Raad wordt dit verder uitgewerkt (HR 15 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2360, *NJ* 2018/165, m.nt. S.D. Lindenberg, r.o. 5.3.3, HR 15 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2366, *NJ* 2018/164, m.nt. S.D. Lindenberg, r.o. 3.5.2; HR 6 april 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV7828, r.o. 5.1). Het instellen van een evident ongegronde vordering waarvan in verband met de belangen van de wederpartij had moeten worden afgezien, kan misbruik van procesrecht of onrechtmatige procesvoering opleveren. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de eiser de vordering baseert op feiten en omstandigheden waarvan hij weet of behoort te weten dat zij onjuist zijn of op stellingen waarvan op voorhand duidelijk is dat zij geen kans van slagen hebben (HR 28 november 1986, *NJ* 1987/380, m.nt. W.L. Haardt).

[\[59\]](#)

Zie met betrekking tot de vergoeding van kosten voor aanwezigheid bij de zitting Hof 5 juli 2019, ECLI:NL:GHALR:2019:6127. Het hof oordeelde in dit arrest dat de wetgever heeft beoogd om slachtoffers en hun bestaanden de mogelijkheid te bieden een schadevergoeding voor reiskosten en kosten voor tijdverzuim te vorderen van de Nederlandse Staat op grond van artikel 260 Sv en de Wet tarieven in strafzaken.

[\[60\]](#)

Dergelijke kosten werden overigens in een recent vonnis van de rechtbank Gelderland aangemerkt als kosten ter vaststelling van aansprakelijkheid en schade in de zin van artikel 6:96 BW (Rechtbank Gelderland 4 april 2019, ECLI:NL:RBGEL:2019:1454).

[\[61\]](#)

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.8.1. Zie ook HR 14 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU8755. Zie over dit onderwerp: Felix & Schild 2019.

[\[62\]](#)

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.8.1. Zie Felix & Schild 2019, p. 852 e.v.; J. Candido, 'Civiel bewijsrecht toepasselijk op vordering benadeelde partij', *NJB* 2012/824.

[\[63\]](#)

Artikel 149 Rv; HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.8.3.

[\[64\]](#)

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.8.3.

[65]

Candido, in: *T&C Strafvordering*, art. 361 Sv, aant. 4 (online, bijgewerkt 1 juli 2019). Zie conclusie A-G Knigge, ECLI:NL:PHR:2019:853, punt 4.10.

[66]

HR 28 mei 2019, ECLI:NL:HR:2019:793, r.o. 2.8.6.

[67]

J. Candido & S.D. Lindenbergh, 'Strafrechter en smartengeld, de civiele vordering in het strafproces als aanjager van een rechtsontwikkeling', *NTBR* 2014/21 (online) en aldaar genoemde rechtspraak; Duker 2018, p. 239; A.J. Verheij, 'Vergoedbaarheid van angstschade', *NTBR* 2018/3, paragraaf 4.3 en aldaar genoemde rechtspraak.

[68]

Zie de rechtspraak genoemd in Candido & Lindenbergh 2014, p. 4, voetnoot 28, 29 en 32 (online).

[69]

Candido & Lindenbergh 2014, p. 4 (online).

[70]

Hof Den Haag 1 mei 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:949; Hof Amsterdam 28 februari 2019, ECLI:NL:GHAMS:588; Hof Den Haag 23 februari 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:573; Hof Amsterdam 19 januari 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:270; Hof Den Haag 7 juli 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:1887; Rb. Rotterdam 20 december 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:10861; Rb. Midden-Nederland 14 februari 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:541; Rb. Overijssel 3 augustus 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:3087 en Rb. Overijssel 3 augustus 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:3086; Rb. Oost-Brabant 17 februari 2017, ECLI:NL:RBOBR:2017:835; Rb. Limburg 2 december 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:10468 en Rb. Limburg 2 december 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:10443; Rb. Noord-Holland 30 juni 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:5346; Rb. Oost-Brabant 26 oktober 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:6102; Rb. Midden-Nederland 22 oktober 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:7385 en Rb. Midden-Nederland 22 oktober 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:7356; Rb. Midden-Nederland 6 februari 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:BZ4817.

[71]

De babbeltruc is een 'vorm van oplichterij waarbij criminelen onder een voorwendsel iemands vertrouwen winnen en hem vervolgens geld of goederen afhandig maken, m.n. het met een smoes binnendringen in een woning om te stelen.' (Vandale.nl (zoek *babbeltruc*)).

[72]

Het belang van motiveren wordt ook door Slachtofferhulp Nederland genoemd in het kader van de hoogte van vergoedingen voor ander nadeel ('Verschillen bij smartengeld', *NJB* 2019/1653 (p. 1992)).

[73]

G.J.M. Corstens/M.J. Borgers & T. Kooijmans, *Het Nederlandse strafprocesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018, p. 782.

[74]

Corstens/Borgers & Kooijmans 2018, p. 782-783.

[75]

In de literatuur wordt al langer betoogd dat er een grondslagverschuiving van de vordering benadeelde partij en de schadevergoedingsmaatregel plaatsvindt, zie bijvoorbeeld R.S.B. Kool, 'Victim's compensation: the emergence of convergence', *Utrecht Law Review* 2014, afl. 3, p. 14-2; B.F. Keulen, 'Het slachtoffer, de modernisering van het Wetboek van Strafvordering en de rechter', *Strafblad* 2015/37, afl. 3, p. 1-10 (online); R.S.B. Kool e.a., 'Civiel schadeverhaal via het strafproces. Een verkenning van de rechtspraktijk en regelgeving betreffende de voeging benadeelde partij', Den Haag: Boom juridisch 2016, p. 156 e.v., 193; Kool 2017, p. 2958-2959; M.S. Groenhuijsen, 'Van de regen in de drup. Van een kennisgestuurde slachtofferemancipatie in het strafrecht naar een 'goede bedoelingen slachtofferpolitiek anno 2018', *DD* 2018/14 (p. 176-177).

[76]

Verheij 2018, p. 19-20.

[77]

Een woninginbraak leverde op zichzelf onvoldoende bewijs om te concluderen dat was voldaan aan het oogmerkvereiste (Hof Den Haag 25 september 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:11340).

[78]

Hof Amsterdam 8 maart 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:904.

[79]

Hof Amsterdam 15 maart 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:871.

[80]

Hof Amsterdam 14 december 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:4620.

[81]

Machielse, in: Noyon/Langemeijer/Rommelink, *WvSr*, art. 285 Sr, aant. 2 (online, bijgewerkt 19 juni 2013).

[82]

Machielse, in: *WvSr*, art. 285a Sr, aant. 8 (online, bijgewerkt 19 juni 2013). Zie ook *Kamerstukken II 1997/1998, 25768, 5H*, p. 16.

---

[83]

Lindenbergh betoogde in zijn proefschrift reeds het belang van deze categorie voor vergoeding van ander nadeel bij strafbare feiten (S.D. Lindenbergh, *Smartengeld* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1998, p. 98 e.v.)

[84]

HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, *NJ* 2019/162, m.nt S.D. Lindenbergh (*EBI*); HR 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:12, *NJ* 2012/410 (*Blauw oog*). Zie ook E.F.D. Engelhard, 'Ruimer baan voor smartengeld bij inbreuken op fundamentele rechten? Een reactie op HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376', *UCALL Blog* 25 maart 2019, Blog.ucall.nl (zoek op *smartengeld*).

[85]

HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, *NJ* 2019/162, m.nt S.D. Lindenbergh (*EBI*), r.o. 4.2.1. Zie ook HR 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:12, *NJ* 2012/410 (*Blauw oog*), r.o. 3.5.

[86]

HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, *NJ* 2019/162, m.nt S.D. Lindenbergh (*EBI*), r.o. 4.2.1.

[87]

HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, *NJ* 2019/162, m.nt S.D. Lindenbergh (*EBI*), r.o. 4.2.1. Zie ook HR 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721, *NJ* 2005/391, m.nt. J.B.M. Vranken (*Groninger rellen*). Een ander voorbeeld is de ernstige inbreuk op het zelfbeschikkingsrecht van de vrouw om een zwangerschap te kunnen beëindigen (HR 18 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR5213, *NJ* 2006/606, m.nt. J.B.M. Vranken (*Wrongful life*)).

[88]

Zie S.D. Lindenbergh, 'Smartengeld wegens spanning, frustratie, ergernis en (ander) onbehagen? Over het begrip 'persoonsaantasting buiten lichamelijk en geestelijk letsel', *NTBR* 2019/20 (p. 129).